

ҚАЗАҚСТАН ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ БЕЙРЕСМИ БІЛІМ БЕРУ: ПРАКТИКАЛЫҚ АСПЕКТ

*Сарсембаева А.А.¹, Сурова Д.С.², Хасенова Л.Н.³, Токтарғалиева К.М.⁴

¹п.ғ.к., доцент, Д.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті, Өскемен, Қазақстан
e-mail: araily@mail.ru

²п.ғ.к., Д.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті, Өскемен, Қазақстан
e-mail: dasha_surova@mail.ru

³п.ғ.магистрі, Д.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті, Өскемен, Қазақстан
e-mail: kln1221@mail.ru

⁴п.ғ.магистрі, Д.Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан техникалық университеті, Өскемен, Қазақстан
e-mail: toktargaliyeva@gmail.com

Андатпа. Бұл мақаланың мақсаты – Қазақстанның жоғары оқу орындарында бейресми білім беруді енгізудің өзекті мәселелерін және оны «студент – университет – сыртқы орта» жүйесінде дамыту жолдарын ашу. Мақаланың ғылыми-практикалық маңыздылығы академиялық орта өкілдерінің бейресми білім беруге, тұлғаны дамыту принциптерін жүзеге асыратын білім ретінде, танымал кәсіби құзыреттіліктерді өзектілендіруге және қоғам қажеттіліктеріне тиімді бейімделуге баса назар аударуында. Қазіргі білім берудің өзекті мәселелерінің бірі маманды болашақ кәсіби қызметке дайындауда үдеріске бағытталған тәсілдер мен контекстік жағдайларға негізделген білім беру ортасын құру мәселесі болып табылады. Бұл міндеттер бейресми білім беруде алынған құзыреттерді танудың ұлттық жүйелерін салыстырмалы талдауды қажет етті, бұл бейресми білім берудің мәнін және оның негізгі міндеттерін түсінудің әртүрлі тәсілдерін анықтауға мүмкіндік береді. Жұмыста мемлекеттік деңгейде әзірленген іргелі құжаттарға шолу жасалып, Қазақстан университеттеріндегі бейресми білім берудің нормативтік-құқықтық базасы ұсынылған. Авторлар Қазақстанда үздіксіз білім беруді дамытудың алғы шарттарын және бейресми білім берудің дамуына кедергі келтіретін факторларды атап көрсетеді. Мақаланың ғылыми маңыздылығы мен практикалық құндылығы осы мәселені шешудің мүмкін жолдарын көрсетуде болып табылады: үздіксіз білім беруді табысты жүзеге асыру үшін құжаттар тізімі ұсынылады; бейресми білім беру нысанында алынған оқыту нәтижелерін жоғары сапалы растауға қойылатын талаптар айқындалады; осы бағытта Қазақстандағы жоғары оқу орындарына кейбір практикалық ұсыныстар берілген.

Тірек сөздер: Үздіксіз білім беру тұжырымдамасы, өмір бойы оқыту, бейресми білім, оқыту нәтижелері, құзыреттілік, бейресми білім беруді валидациялау, оқыту нәтижелерін қайта есептеу, білім беру бағдарламасы

Негізгі ережелер

Бейресми білім беру мәселесі Қазақстан университеттерінің педагогикалық ғылымы мен тәжірибесінде өте өзекті болып табылады. Мұндай білім берудің әлеуеті ЖОО-да білім алудың әртүрлі формаларында

студенттердің әмбебап және кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыруға мүмкіндіктер береді.

Жұмыс келесі ережелер мен анықтамаларға негізделген:

1) Бейресми білім беру – жаңа формация кадрларын даярлауға ықпал ететін, өмір бойы құзыреттілікті жетілдіруді ынталандыратын тетік.

2) Білім беру стандарттары мен нарық талаптары арасындағы алшақтықты жою үшін академиялық бағдарлама аясында бейресми білім беруді құрал ретінде пайдаланудың тиімділігі.

3) Бейресми білім беру төмендегі салалардағы мүмкіндіктерді іске асыру тәсілі болып табылады:

- қосымша құзыреттерді қалыптастыру;
- тұлғаға бағытталған даму;
- білім, білік, дағдыны меңгерудің өзіндік бағыттарын құру.

Кіріспе

Қазіргі заман мамандардан белгілі бір құзыреттерді және дағдыларды үнемі дамытуды талап етеді. Табысты болып, белгілі бір жетістікке жету үшін жағдайға бейімделу, қоғамның сұранысына сәйкесінше жауап беру қажет. Бұл мәселе мемлекеттік деңгейде мойындалып, еңбек ресурстарының сапа мәселелері талқылануда. Бейресми білім беру өмір бойы құзыреттілікті арттыруды ынталандыратын, жаңа кадрларды дайындауға ықпал ететін тетіктердің бірі ретінде қарастырылады.

Академиялық қауымда оқу бағдарламалары мен білім беру курстарын сала мен нарық қажеттіліктеріне бейімдеудің тиімді жолдарын енгізу қажеттілігі туындады. Және дәл осы бейресми оқыту, білім беру стандарттары мен нарық талаптары арасындағы алшақтықты жою үшін академиялық бағдарлама аясында пайдаланылатын құрал болуы мүмкін.

Бейресми білім беру әртүрлі формада болуы мүмкін және жеке тұлғаны дамыту саласындағы қосымша құзыреттер бағдарламаларын, семинарларды, форумдарды, бастамаларды қалыптастыруда көрінуі мүмкін. Мұндай білім беру қарым-қатынас, оқу, өзін-өзі тану арқылы білім мен дағдыны меңгеру, тұлғалық қасиеттерді дамыту үшін өзіндік бағыт құруға мүмкіндік береді. Білім берудің бұл түрі дәстүрлі ресми білімге қарағанда икемді және өзінің мақсатты тобына бағытталған болуы мүмкін [1, б. 39].

Процесті бағдарланған тәсілдерге негізделген білім беру ортасы әртүрлі мәнмәтіндік жағдайларда қолданылатын тәжірибені қалыптастырады, студенттердің өзін-өзі тұлға ретінде тануына ықпал етеді, Қазақстанның инновациялық дамуына серпін бере алатын мамандарды қалыптастырады.

Бұл зерттеудің мақсаты – бейресми білім берудің мәнін қарастыру және Қазақстан университеттерінде және халықаралық кеңістікте осы білім беру формасын жүзеге асырудың әртүрлі нысандарын салыстыру.

Біздің жұмысымыздың өзектілігі мен практикалық құндылығы университеттің «студент – университет – сыртқы орта» сияқты құрамдас

бөліктердің үштұтастығы түрінде бейресми білім беруді жүзеге асыруға қалай үлес қоса алатынын көрсетуде жатыр.

Жұмыс «Студент – университет – сыртқы білім беру ортасы» бейресми білім беру моделін құру атты ҚР БҒМ АП19677724 2023-2025 жылдарына арналған ғылыми және (немесе) ғылыми-техникалық жобаларды гранттық қаржыландыру шеңберінде жүзеге асырылды.

Материалдар мен әдістер

Мақалада келтірілген теориялық және практикалық материалды құрастыру ақпаратпен жұмыс істеудің салыстыру, талдау, синтез (жалпы ғылыми) және сұрақ қою сияқты әдістеріне негізделген. Бұл әдістердің үйлесімі осы жұмыста қарастырылған жағдайды талдаудың мақсаты мен барысына сәйкес келеді.

Ғылыми-әдістемелік әдебиеттерден алынған мәліметтерді теориялық талдау және жалпылау зерттеу бағытын орынды таңдауға мүмкіндік берді. Ғылыми-білім беру құжаттамаларын, соның ішінде халықаралық құжаттарды зерделеу Қазақстанның жоғары оқу орындарына бейресми білім беруді одан әрі енгізу мақсатында қалыптасқан педагогикалық тәжірибені салыстыруға және жалпылауға мүмкіндік берді [2, б. 1-3; 3, б. 60-64].

Бейресми білім берудің мәнін зерделеу және оны Қазақстанның және басқа елдердің ұйымдарында жүзеге асырудың әртүрлі нысандарын салыстыру үшін ғылыми-нормативтік әдебиеттер мен академиялық тәжірибенің мәліметтерін теориялық талдау және жалпылау әдістері пайдаланылды [4, б.5; 5, б.13-20; 6].

Білім беру қызметтерін тұтынушылардың сұраныстарын бақылау кезінде зерттеу тобы сауалнамалар мен сауалнамалар арқылы ақпарат жинау, нәтижелерді қорытындылау және бағалау әдістеріне назар аударады.

Қазіргі ғылыми дискурста бейресми білім берудің мақсаттары мен міндеттерін егжей-тегжейлі сипаттайтын еңбектердің жеткілікті саны ұсынылған. Бірқатар еңбектерде бейресми білім берудің дамуына әсер ететін факторлар туралы айтылады, мысалы, корпоративтік оқыту мәдениеті, оқуға қолайлы орта арқылы оқуға ішкі мотивацияны ояту және құзыреттілікке қолдау көрсету [1; 2; 3; 4].

Басқа еңбектерде бейресми білім берудің ресурстық әлеуетіне қатысты сараптамалық бағалаулар мен пікірлерді талдауға [1], «әлеуметтік-мәдени тәжірибені дамытуға ықпал ететін білім беру қызметінің әртүрлі түрлерінің сипаттамаларына» назар аударылады. тұлға және өмір бойы білім берудің (бейресми және бейресми білім беру) мәнін құрайды» [7].

Сондай-ақ шетелдік ғылыми кеңістікте біз бейресми білім беруді енгізу мәселелеріне назар аударылатын бірқатар жұмыстарды кездестіреміз: студенттер мен оқу үдерісіне басқа қатысушылардың хабардар болмауы, білім беру желісінің аймақтарда және ауылдық жерлерге таратылмауы мұндай білім беруді нашар функционалды етеді; білім алушылардың үміттері мен қажеттіліктерін қанағаттандыратын жақсы жобаланған бағдарламалар мен курстардың жоқтығы, жоғары технологиялық білім беру проблемалары

да бейресми білім беру идеяларының таралуына кедергі келтіреді [8, б. 1-5; 9, б. 1077-1080]. Бірқатар мақалаларда тұжырымдалған тағы бір мәселе университеттің академиялық ортасының ресми және бейресми құрамдас бөліктерінің жалпы өзара тәуелділігі туралы нақты түсінудің болмауына қатысты: әдістеме, ұйымдардың білім беру процесіне бейресми білім беруді енгізудің техникасы мен енгізу тәсілдері, курстарды қайта кредиттеу тетіктері және т.б. [10; 11, б. 370-375].

Қазақ ақпарат саласында бейресми білім беру мәселесі де қызу талқылануда. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 8 шілдедегі № 471 қаулысымен бекітілген үздіксіз білім беру тұжырымдамасында «бейресми білім беруге ресми білім беру бағдарламаларының құрамына кірмейтін ұйымдасқан білім беру түрлері жатады. Атап айтқанда, біліктілікті арттыру бағдарламалары, кәсіби қайта даярлау, кәсіптік оқыту, курстар, дәрістер, семинарлар мен тренингтер, оның ішінде онлайн. Бейресми білім берудің нәтижелерін тануды білім беру ұйымдары оқытудың жеке траекториясын қалыптастыру мүмкіндігі ретінде жүзеге асырады» [12].

Бірқатар университеттер мұндай білім берудің қағидалары мен идеяларын өздерінің білім беру қызметінде қазірдің өзінде енгізуде. Бейресми білім берудің заңнамалық базасы дайындалды, білім беру бағдарламасының бөлігі ретінде танылған ашық онлайн курстардың атаулары берілді, бейресми білім берудің нәтижелерін тану тетіктері әзірленді, «Қазақстандағы бейресми білім берудің дамуына кедергі келтіретін факторлар» сипатталған [13].

Дегенмен, біз бейресми білім беруді, қосымша курстар немесе тренингтер шеңберінде жаңа білім мен дағдыларды алу мүмкіндігі ретінде түсінуде кейбір біржақтылықты байқаймыз, сондай-ақ университеттердің қызметіне бейресми білім беруді енгізу бойынша нақты практикалық ұсыныстарды қамтитын жұмыстардың жеткіліксіздігін көреміз.

Зерттеу нәтижелері

Қазіргі әлем - бұл барлық салалар үнемі күрделене түсетін және өзгертін әлем. Бұл – мамандардан белгілі бір құзыреттіліктерді, дағдыларды, дағдыларды үнемі дамытуды талап ететін дүние. Табысты болу үшін жағдайға бейімделу, қоғамның сұранысына адекватты жауап беру қажет. Бұл мәселе мемлекеттік деңгейде мойындалған. Осылайша, қазіргі таңда Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінде еңбек ресурстарының сапасы туралы мәселе талқылануда. Бейресми білім беру өмір бойы құзыреттілікті жетілдіруді ынталандыратын, жаңа формация кадрларын даярлауға ықпал ететін тетіктердің бірі ретінде қарастырылады.

Бейресми білім беру қазіргі әлемде қажетті дағдылар мен құзыреттерді арттыруға және нығайтуға бағытталған тұлғалық-әлеуметтік білім беру бағдарламасы ретінде түсініледі. Мұндай білім беру қарым-қатынас, оқу, өзін-өзі тану арқылы білім мен дағдыны меңгеру, тұлғалық қасиеттерді дамыту үшін өзіндік траекторияны құрастыруға мүмкіндік береді.

О.А. Новосёлов, бейресми білім ұтқырлығымен, икемділігімен, ұйымдастыру формалары мен бағдарламаларын пайдалану еркіндігімен сипатталады деп есептейді. Бұл тиімді және ұйымдастыруы оңайырақ. Осының барлығы бейресми білім беруді өмір бойы білім беру контекстінде құрал ретінде қарастырудың себептерін түсіндіреді. Бейресми білім беру деп зерттеуші «мектептердің, колледждердің, университеттердің және институционалдық білім беру жүйесіне кіретін басқа да мекемелердің қызметімен сәйкес келмеуі мүмкін ұйымдасқан және жүйелі қызметтің кез келген түрін» түсінеді.

Бейресми білім беру бірқатар ережелерге негізделген, олар мыналарды қамтиды: әрекетте оқыту, өзара әрекеттестікте оқыту, оқуға үйрету. Іс-әрекетте оқыту тәжірибелік іс-әрекет барысында іскерліктер мен дағдыларды меңгеруді көздейді. Өзара әрекеттестікте оқыту топтық жұмысқа бағытталған, мұнда оқушылар ұжымдық шешім қабылдауға, топ мүшелерінің көзқарасын құрметтеуге және бірге қалаған нәтижеге жетуге үйренеді. Оқу қабілеті білім беру мақсатында қажетті ақпаратты іздеу және оны талдау дағдыларын алуды қамтиды [7].

Бейресми білім беру институттандырылған, мақсатты және жоспарлы, ол ресми білім берудің қосымшасы және/немесе баламасы болып табылады.

Еуропа Кеңесі құқық стандарттары, адам құқықтары, мәдени өзара іс-қимыл және Кеңеске мүше елдердің демократиялық дамуы саласында жұмыс істейтін ұйым бола отырып, бейресми білім берудің келесі негізгі белгілерін анықтайды: еріктілік; қолжетімділік; педагогикалық мақсаттарға бағдарлану; бірін-бірі толықтыру (ресми білім беруді қоса алғанда, үздіксіз білім берудің құрамдастарын толықтырады; белсенді жұмыстың басымдылығы, әлеуметтік құзыреттілік; тәжірибеге сүйену; студенттердің қажеттіліктерін қанағаттандыруға ұмтылу [14, б. 143-144].

Бейресми білім берудің қазіргі заманғы көзқарасы оның негізгі міндеттерін анықтауға мүмкіндік береді, атап айтқанда:

- қалыптасқан «қорытынды білім» тұжырымдамасынан «өмір бойы үздіксіз білім беру» тұжырымдамасына көшу;
- ересектерге танымдық қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында білім беру қызметтерін көрсету
- ересектерге арналған қосымша білім берудің жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру бағдарламаларын іске асыру;
- азаматтардың бұрын алған кәсіптік білімдерін мен дағдыларын сақтау, кеңейту, тереңдету және жетілдіру үшін біліктілігін арттыру;
- білім берудің ыңғайлы, икемді, дербестендірілген бағыттарын қалыптастыру.

Жалпы бейресми білім беруді түсінуге және бейресми білім беру барысында алынған құзыреттіліктерді тануға әртүрлі көзқарастар бар (1-кесте).

Кесте 1 - Бейресми білімде алынған құзыреттерді танудың ұлттық жүйелері

Мемлекет	Бейресмибілімберугеересектердіңқатысуыенгеібойыншаелдертобы	Танылғанқұзыреттердің түрі	Құзыреттердітану механизмдері
Еуропа			
Франция	Дамығанжүйесібар	Кәсіби «Тәжірибенітану» (Validation des acquis de l'expérience, VAE)	Ашықбілімберуресурстары
Финляндия	Көшбасшылар	Кәсіби Жалпымәдени Волонтерлікжұмыснәтижесіндеалынған	Еркінөнержәнеғылыммоделі Құзыреттіліккегізделгенбіліктілікжүйесі (Competence Based Qualifications, CBQs) Кәсібибілімберуінеоқыту (VET) Ұлттықмастер-класстарқауымдастығы (Valtakunnallinenyöpajayhdistys)
Испания	С развитойсистемой	Кәсіби	Аcreditабағдарламасы Кәсіподақтардың, саудапалаталарыныңжәнекәсіпкерлікұйымдардыңқұзыреттердітануы
Люксембург	-	Жастардыңволонтерлікжұмыснәтижесіндеалынған Кәсіби	Мемлекеттікоргандар
Ирландия	Дамығанжүйесібар	Кәсіби Әлеуметтік-мәдени Волонтерлікжұмыснемесеөміртәжірибесі (соныңішіндебосуақыттыөткізу) нәтижесіндеалынғанбастауышбілім	"Білімберубұлты"
АзияжәнеТаяуШығыс			
Түркия	Төмендәрежеліқатыстығыбар	Кәсіби Студенттердіңоқубарысындаалынғанбейресми	Университеттер Ұлттықаккредиттеудіұйымдастырудалицензиясыбароргандардыңкәсібибіліктіліктітануулықжүйесі
КореяРеспубликасы	Дамығанжүйесібар	Өзбетіменбілімалунаітижесіндеалынған	Өзбетіменбілімалуарқылыакадемиялықдәрежелералужүйесі (The System of Academic Degrees Acquisition through Self-Education, Dok-Nack-Sa) Академиялықкредитжүйесі (Academic Credit Bank System)
Индия	Төмендәрежеліқатыстығыбар	Кәсіби Студенттердіңоқубарысындаалынғанбейресми	Еңбекжәнежұмыспенқамтуминистрлігінеқарастыөндірістікбілімберуинституттары Дағдыларменбіліктіліктердітануулықкегiздемілікбағдарламасы
АвстралияжәнеОкеания			
Австралия	Көшбасшылар	Кәсіби	Австралиялықкегiздемілікбіліктілікбағдарламасы (Australian Qualifications Framework)
СолтүстікАмерика			
АҚШ	Көшбасшылар	Кәсіби	МООК валидациясынiскеасыратынкәсіпкерлікұйымдардыңинфрақұрылымы, университеттерменколледждер
Канада	Көшбасшылар	Кәсіби	Практикалықiшараларнәтижесіндеалынған Мемлекеттікоргандар Қоғамдықұйымдар (Алдыңғыбілімдібағалаубойынша Канада қауымдастығы)

Бейресми білім берудің мәнін, оның мақсаттары мен міндеттерін сипаттауға сүйене отырып, университеттегі бейресми білім берудің мақсаты білім беру қызметтерін орта қажеттіліктеріне сәйкес етіп құру болып табылады деп болжауға болады яғни тыңдаушының біліктілігін арттыру және

жаңа білім мен технологияларды игеру, жастарға, ересектерге және қарт адамдарға жеке және кәсіби құзыреттіліктерді игеруге мүмкіндіктер беру.

Қазіргі уақытта ғылыми әдебиеттерде Қазақстанда бейресми білім беруді дамытудың келесі алғышарттары көрсетілген:

1) ішкі көші-қон: ел тұрғындары шалғай ауылдар мен шағын қалалардан ірі қалаларға барады. Жаңа немесе қосымша мамандықтар мен кәсіптерді меңгеру, заманауи технологияларды оқып, жаңа кәсіби дағдыларды меңгеру қажеттілігі туындайды;

2) елдің жаңа экономикасының шығармашыл, бәсекеге қабілетті кадрларды қажет етуі;

3) еңбек нарығын жаңа білікті (немесе қайта даярланған) жұмысшылармен қамтамасыз ету қажеттілігі;

4) азаматтардың өз өмірінің кез келген кезеңінде білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға ұмтылуы;

5) ерекше қажеттіліктері бар адамдардың кәсіптік оқытуға шектеулі мүмкіндіктері;

6) қосымша білім алуға қолжетімділіктің шектеулі болуына байланысты ауыл тұрғынының еңбек нарығындағы бәсекеге қабілетсіздігі;

7) жастардың бірнеше жоғары білім алуға бейімділігі

8) азаматтардың қызметтің жаңа түрлерінің (риэлторлар, мерчендайзерлер, сатушылардың көмекшілері және т.б.) пайда болуымен байланысты жеке курстардың барлық түрлерінде бәсекеге қабілеттілігін арттыруға ұмтылысы;

9) ересектердің (қарттардың) сұранысқа, белсенділік пен бәсекеге қабілеттілікке мұқтаждығы және осыған байланысты кез келген жастағы адамдардың, соның ішінде ересектердің де қосымша білім алуға ұмтылысы.

ЖОО студенттерінің бейресми білім берудің әртүрлі нысандарына деген үлкен қызығушылығы қосымша құзыреттіліктерді меңгеру қажеттілігімен байланысты көрінеді, өйткені көп функционалдылық пен көп бағытты мүдделер маманның бәсекелестік артықшылығы екені анық мойындалған. Д.Серікбаев атындағы ШҚТУ студенттердің бейресми білім алудағы қажеттіліктерін анықтау мақсатында сауалнама жүргізілді. Респонденттердің 68,4%-ы бейресми білім берудің не екенін білмейді, ал студенттердің 42,1%-ы университеттен тыс түрлі курстар мен тренингтерден өтіп үлгерген. «Білім беру бағдарламаңыздың пәндерінен басқа қандай курстарды немесе тренингтерді өткізіз келеді?» деген сұраққа келесі жауаптар алынды: шет тілі (70,8%), креативті ойлау (40%), экономикалық сауаттылық (37,7%), цифрлық сауаттылық (21,5%). Студенттер бірнеше курстар мен бағдарламаларды таңдай алады, сонымен қатар өз нұсқаларын ұсына алады. Студенттер үшін бейресми білім берудің сөзсіз артықшылықтары – жаңа білім алу мүмкіндігі, олардың білім беру бағдарламасына тікелей қатысы жоқ қосымша құзыреттер (64,7%), ЖОО-ны мерзімінен бұрын бітіру мүмкіндігі (16,5%), университетте (IELTS, TOEFL, Қазтест) сертификаттық тілдік емтихандарды қайта есептеу мүмкіндігі (15,8%). Сауалнамаға қатысқан студенттердің

72,2%-ы университетте өтпеген курстар немесе тренингтер нәтижелерін есепке алуды қалайды. Студенттердің бейресми білім беру мүмкіндіктерінен толық хабардар еместігін байқаймыз, бұл ақпараттың жеткіліксіз таратылуын көрсетеді. Сонымен қатар студенттер әртүрлі білім көздерін пайдалануға дайын, құзыреттіліктерді меңгерудің жаңа тәсілдеріне ашық.

ШҚТУ білімнің қолжетімділігін қолдау үшін онлайн технологияларды белсенді түрде енгізуде, мұғалімдер отыз үш онлайн курс құрды, оның он сегізі халықаралық стандарттарға сәйкес келетін ашық онлайн курстар. (<http://open.ektu.kz/>).

Университетте «Д.Серікбаев атындағы ШҚТУ» КЕАҚ-да бейресми білім беру нәтижелерін тану тәртібі туралы Ереже 129-І-2022 «ШҚТУ» КЕАҚ П әзірленді және бекітілді [13].

Осы Ережені әзірлеудің негізгі нормативтік құжаттары болып Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2018 жылғы 4 қазандағы № 537 (өзгертумен) бұйрығымен бекітілген Бейресми білім беретін ұйымдарды тану және бейресми білім беретін танылған ұйымдардың тізбесін қалыптастыру қағидалары болып табылды [15], Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 28 қыркүйектегі 2018 жылғы № 508 бұйрығымен бекітілген бейресми білім беретін танылған ұйымдардың тізбесіне енгізілген ұйымдар көрсететін бейресми білім беру арқылы ересектердің алған оқу нәтижелерін тану қағидалары.

2020-2022 жылдар аралығында қабылданған нормативтік құжаттарда Қазақстанның кейбір жоғары оқу орындарында бейресми білім берудің оқыту нәтижелерін тану тәртібін қарастыру (2-кесте).

Кесте 2 - Қазақстан университеттерінде бейресми білім берудің (ББ беру) оқыту нәтижелерін мойындау тәртібінің салыстырмалы талдауы

ЖОО Ресми құжат	Бейресми білім беру ұйымдастыру формалары	Оқыту нәтижелерін тану	Білім беру компоненті	ББ беру арқылы алынған оқу нәтижелерінің көлемі	ББ беру арқылы алынған оқу нәтижелерін валидациялау тәртібі
Д.Серікбаев атындағы ШҚТУ «Д.Серікбаев атындағы ШҚТУ» КЕАҚ-да бейресми білім беру нәтижелерін тану тәртібі туралы ереже П КЕАҚ «ШҚТУ» 129-І-2022 (2022г.)	- біліктілікті жоғарылату курстары - онлайн курстар - МООС - корпоративтік білім беру - тренингтер - семинарлар - шеберлік сынақтары - конференциялар - халықаралық тіл емтиханы (жаңартылған сертификаттың болуы)	мамандықты оқу жоспарында /ББ бағдарламасына енгізілген білім беру компоненті ретінде	міндетті компонент / университет компоненті / таңдау компоненті	Белгілі ББ бағдарламасы үшін жалпы сағаттардың 20% -нен (48 кредит) аспайды	Кезеңдер: 1. өтініш беру 2. ББ беру кезінде алынған оқу нәтижелерінің пәннің, көлемі және тізбесінің анықталуы (сертификаттар, куәліктер, анықтамалар және т.б.) болуы. 3. пәндік комиссия құру (ББ беру кезінде алынған оқу нәтижелерін тану немесе мойындау туралы талдау және шешім қабылдау – хаттамалар түрінде) 4. хаттаманы мектептердің/ф

					акультеттердің сапасына қамтамасыз ету комиссиясын аберу 5. қабылданған шешім туралы студентті хабардар ету Ескерту: ББ беру өткізілген ұйымның нақ кредиттеу туралы куәлігінің міндетті болуы
Нархоз университеті «Нархоз университеті» КЕАҚ ресми және бейресми білім берудің нәтижелерін тану тәртібі туралы ереже (2020 ж.)	- тренингтер - курстар - семинарлар - дөңгелек үстелдер	мамандықтың ББ бағдарламасына /оқу жоспарына енгізілген білім берудің құрамдас бөлігі ретінде	міндетті компонент / ЖОО компоненті / таңдау компоненті пәні	Белгілі ББ бағдарламасы үшін жалпы сағаттардың 10% - ы (24 кредит) аспайды	Кезеңдер: 1. өтініш беру 2. бейресми білім беру кезінде алынған оқу нәтижелерінің пәнін, көлемін және тізбесінің нақтылығын (сертификаттар, куәліктер, анықтамалар және т.б.) болуы. 3. пәндік комиссия құру (талдау және ББ беру кезінде алынған оқу нәтижелерін тану нәтижесі бойынша маутуралы шешім қабылдау – хаттаманы түзінде) 4. хаттаманы тіркеуші кеңес еберу 5. қабылданған шешім туралы студентті хабардар ету
Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-нің бейресми білім беру туралы ережесі 47-21 (2021г.)	- ББ берудің қосымша білім беру бағдарламалары бойынша оқыту (БАИ негізінде) - МООС Ескерту: ББ беру бағдарламасының дәріскер оқытушы әзірлейді	Оқу жоспарынан тыс қосымша ББ бағдарламасы ретінде депәнкурсы; кәсіби оқу бағдарламасына қажетті алғы шарт ретінде; GPA арттыру үшін жеке пәнді қапта оқу ретінде	міндетті компонент / ЖОО компоненті / таңдау компоненті пәні	20 кредиттен артық емес (студенттің ББ бағдарламасын асырып жүрмейтін есіне кері еотырып бос уақытындағы көлемде	Пәннің атауын, академиялық сағат санын кері еотырып, бейресми білім беру шеңберінде епәнді оқуға сертификат және бұйрық негізінде
Х. Досмұхамедов атындағы АУ Х. Досмұхамедов А.У-нің бейресми білім беру туралы ережесі (2020 ж.)	- БА курстары - онлайн курстар - бейіндік магистратураны бітірген магистрлерге арналған педагогикалық бейін бағдарламалары бойынша оқыту курстары - тағылымдама - қайта оқыту - корпоративтік оқыту - тренингтер - семинарлар - шеберлік сыныптары - конференциялар	жеке пәнді ретінде; БА (біліктілік тарттыру) курсы ретінде оқыту бағдарламасы ретінде	- ББ бағдарлама пәні - Біліктілік тарттыру қайта оқыту бағдарламасы - колледж және университет кетуде ұдайындық курстары - магистранттарға арналған педагогикалық бейіндегі бағдарламалар - тағылымдамадан өту бағдарламалары - корпоративтік оқыту	5 академиялық кредиттен кем емес (студенттің өзіндік жұмысына кері еотырып, кемінде 150 сағат)	Білімді қорытынды бағалау: 1) Курс барысында дайындалған портфолио 2) Өткізілген бақтар негізінде дайындалған жобаларды (презентация түрінде) қорғау 3) Біліктілік емтиханын тапсыру: тестілеу, ауызша/жазбашанысан, курстық жұмыс

	- оқушыларға арналған академиялық мектептер Ескерту: ББ беру бағдарламасында рiскер\ оқытушы әзірлейді		ытукәсіби бағдарламалары		
Т.Қ.Жүргенов атындағы ҚазҰӨА Т.Қ.Жүргенов атындағы ҚазҰӨА ресми және бейресми білім берудің оқу нәтижелерін тану. (2020 ж.)	- біліктілікті арттыру курстары - бейресми білім берудің басқатүрлері	жеке пәнаретінде; БА (біліктілікті арттыру) курсыретінде оқыту бағдарламасыретінде	- MAJOR және MINOR шеңберінде қосымша модульдерді ескеріп отырып, МББ мамандықтарын ыңпәнді - сертификатпен/ куәлікпен расталған біліктілікті арттыру курсы	3 кредиттік пән/оқу курсы – 72 сағат. (қысқа мерзімді); 4 кредиттік пәндер - 108 сағат. (орта мерзімді); 5 және одан көп кредиттік ұрайт ыңпәндер – 108 сағаттан жоғары (ұзақ мерзімді)	Кезеңдер: 1. Факультетте мамандандырылған комиссия құрылады (факультет деканы, кафедра меңгерушісі, ББ бағдарламасының меңгерушісі, ББ бағдарламасының ағалаборанты) 2. өтініш беру 3. құжаттың болуы (бейресми оқыту арқылы алынған оқу нәтижелерін тану туралы өтініш; жеке куәліктің көшірмесі; оқу нәтижелерін растайтын құжат (сертификат және т.б.) Профиль комиссиясы: 4. Бейресми білім беру шеңберіндегі ерілген оқу нәтижелерін ECTS-ке аудару 5. Бейресми білім беру кезінде алынған оқу нәтижелерін тану немесе мойындамау туралы талдау жүргізеді және шешім қабылдайды - пәнді қайта қабылдау тізімдемесін қоса отырып, хаттаматүрінде 6. тізімде мені тіркеуші кеңсесіне береді

Қазақстанның жоғары оқу орындарында бейресми білім берудің оқыту нәтижелерін тану тәртібін талдау нәтижесінде және осы бағытта басқа елдердің тәжірибесін ескере отырып, үздіксіз білім берудің келесі практикалық аспектілерін енгізу қажеттілігі анықталды:

1) бейресми білім беру форматында алынған оқыту нәтижелерін валидациялау үшін бейресми және информальды білім беру нәтижелерін танудың (қайта есепке алудың) бірыңғай тетігі (жүйесі) құрылуы тиіс;

2) оқытудың нәтижелері тек ресми білімнің барлық деңгейлерімен танылуы тиіс: ТЖКБ, ЖОО, жоғары оқу орнынан кейінгі білім;

3) бейресми білім беру нәтижелері бойынша оқытудың нәтижелерін тану үшін басқа құжаттармен қатар, қосымшада оқытылған пәндер саны мен кредиттер саны көрсетілген алдыңғы деңгейдегі білім туралы құжат ұсынылуы тиіс;

4) формальды білім берудің кейінгі ұйымдарында оқу кезінде оқылған пәндер және алдыңғы білім алу кезеңінде алынған қолжетімді кредиттер ескерілуге тиіс. Бұл бухгалтерлік есеп студентке оқытылған пәндерді қайталамауға, оқу мерзімі мен қаржылық шығындарды қысқартуға мүмкіндік береді.

Қазақстанның басқа университеттерін қарастыратын болсақ, университеттердің студенттердің білім беру қажеттіліктерін жүзеге асыруға және жаңа тұлғалық және кәсіби құзыреттіліктерді игеруге жағдай жасауға қатысуға ұмтылу үрдісін байқауға болады. Осылайша, Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университетінде бейресми білім беруді Қосымша білім беру орталығында «Мектепке дейінгі тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігі», «Педагог-дефектолог кәсіби қызметінің негізгі бағыттарын қалыптастыру жолдары» сияқты «Әлеуметтік педагогика», «Инклюзивті білім беру» сияқты және т.б курстарда алуға болады.

2022-2023 оқу жылында ШҚТУ ББ бағдарламаларының төмендегі пәндері бойынша бейресми білім беру арқылы студенттердің алған оқу нәтижелері танылды:

- «Ғимарат құрылысының технологиясы» пәні; оқу нәтижелерін алғанын растайтын құжат – 150 академиялық сағат көлемінде кәсіптік қайта даярлау курсы бітіргені туралы сертификат;

- «Майлы бояумен сурет салу» пәні; оқу нәтижелерін алғанын растайтын құжат – 72 академиялық сағат көлемінде кәсіптік қайта даярлау курсы бітіргені туралы сертификат;

- «Сәулеттік дизайн. Сызу» пәні; оқу нәтижелерін алғанын растайтын құжат – 72 академиялық сағат көлемінде кәсіптік қайта даярлау курсы бітіргені туралы сертификат;

- «Шетел тілі (Кәсіби)» пәні; оқу нәтижелерін алғанын растайтын құжат – жалпы баллы 6,5 (IELTS) ағылшын тілін білуді бағалаудың халықаралық (CEFR-B2) жүйесінің сертификаты;

- «Шетел тілі» пәні; оқу нәтижелерін алғанын растайтын құжат – орта білім беру ұйымында оқытудың ана тілі ретінде ағылшын тілінде оқу кезінде алған білімі туралы құжаттар және университеттің пәндік комиссиясы өткізген қорытынды бақылау (емтихан) нәтижесі;

- «Академиялық жазу» пәні; оқу нәтижелерін алғанын растайтын құжат – шетелдік ЖОО-да ағылшын тілінде оқу кезінде алған білімі туралы құжаттар және университеттің пәндік комиссиясы өткізген қорытынды бақылау (емтихан) нәтижесі.

Талқылау

Зерттеу нәтижелері Қазақстанда бейресми білім берудің дамуына кедергі келтіретін бірқатар себептердің бар екенін көрсетті:

1) үздіксіз білім беру саласындағы статистикалық деректердің жоқтығы (үзінді ақпарат бар);

2) бейресми білім беруді құқықтық және қаржылық қамтамасыз етудің әлсіздігі;

- 3) оқытудың нәтижелерін, яғни бейресми білім беруде алынған бар білім мен дағдыларды тану жүйесінің болмауы;
- 4) бейресми білім беруді қабылдау стереотиптері;
- 5) бейресми білім беру арқылы алынған оқыту нәтижелерін бағалаудағы ашықтық пен объективтіліктің болмауы.

Қорытынды

1. Бейресми білім берудің мәнін педагогикалық әдебиетте тану және оның білім беру алаңында жүзеге асырудың практикалық тәжірибесін зерттеу оны өмір бойы құзіреттіліктерді жетілдіруге ынталандыратын тетік ретінде; академиялық бағдарлама шеңберіндегі құрал ретінде; ұйымдастырылған және жүйелі қызмет түрі ретінде; жеке және әлеуметтік білім беру бағдарламасы ретінде айтуға мүмкіндік береді.

Бейресми білім беру ресми білім берудің толықтырушысы немесе баламасы болып табылады және де шоғырлану, ұтқырлық, икемділік, ұйымдастыру формаларын пайдалану еркіндігі және институционалдылық сияқты бірқатар сипаттамаларға ие болады.

Педагогикалық құбылыс ретінде бейресми білім берудің негізгі міндеті деп уақыт шеңберімен шектелген кезеңдік білім алу позициясынан өмір бойы білім алу мен дамуға көшуді атап айтуға болады. Академиялық салада бейресми білім беруді жүзеге асырудың практикалық тәжірибесі көрсеткендей, оның негізгі мақсаты жаңа білім мен технологияларды меңгеруде сонымен қоса тұлғалық және кәсіби құзыреттіліктерді жетілдіруде студенттің жеке білім алу қажеттіліктеріне байланысты оқу ортасын құру болып табылады.

2. Білім беру алаңында бейресми білім беруді жүзеге асыруда кездесетін негізгі мәселелердің бірі, бейресми білім беру аясында құзыреттіліктерді алу және тануда бірыңғай жүйе мен механизмдердің болмауы.

Танылған құзыреттердің түрлерін және оларды тану тетіктерінің салыстырмалы талдауы нәтижесінде, ересек тұрғындарды бейресми білім беруге тарту деңгейі жоғары елдерде кәсіптік білім беру және оқыту жүйесінде, тренингтер немесе академиялық кредиттер, сондай-ақ біліктілік шеңберінің бағдарламалары негізінде алынған кәсіптік және әлеуметтік-мәдени құзыреттер екендігіне көз жеткізуге болады.

Бұл ретте бейресми оқытуды ұйымдастырудың негізгі алаңдары ретінде ашық білім беру ресурстары, мемлекеттік органдар, ұлттық бірлестіктер, лицензияланған бизнес ұйымдары, университеттер мен колледждер болып табылады.

3. Қазақстанда бейресми білім беру жүйесінде қосымша білім алуға деген үлкен қызығушылық байқалады, бұл ел халқының ішкі көші-қонының салдары, шығармашыл, бәсекеге қабілетті кадрларға деген қажеттіліктің туындауы, сондай-ақ халықтың өз өмірінің кез келген кезеңінде білім алу қажеттіліктерін қанағаттандыруға деген ынта деп айтуға болады.

Университеттер өмір бойы қосымша құзыреттерді алу алаңы ретінде әрекет етті, өйткені оларда тиісті ұйымдастырушылық-педагогикалық

жағдайлар мен қажетті ресурстық база бар: білім беру нысанын және бейресми білім беру арқылы алынған оқу нәтижелерін тану механизмдерін реттейтін бірқатар нормативтік құжаттар әзірленді (мемлекеттік, аймақтық және университет деңгейінде).

Қазақстандағы жоғары оқу орындарында бейресми білім беруді ұйымдастыру тәжірибесін және бейресми білім берудің оқу нәтижелерін тану тәртібін қарастырған кезде, жалпы университеттер, бейресми оқыту арқылы алынған оқу нәтижелерін тану және осы нәтижелерді растау тәртібі бойынша біркелкі екені анықталды..

Білім беру формасына біліктілікті арттыру курстары, онлайн курстар, корпоративтік оқыту, тренингтер, семинарлар, мастер-класстар, халықаралық тіл емтихандары, академиялық мектептер кіреді. Бұл ретте бейресми білім университеттегі ресми міндетті білім беру жүйесіне міндетті, университеттік немесе таңдау компоненті ретінде енгізілуі мүмкін.

Бейресми оқыту нәтижелерін растау рәсімі кезең-кезеңімен, қажетті құжат болған жағдайда және пәндік комиссияның шешімі негізінде жүзеге асырылады. Пайызбен, кредитпен немесе академиялық сағатпен өлшенетін формальды емес оқыту нәтижелерінің көлемі туралы мәселе біршама нақтылауды қажет етеді. Кейбір ЖОО-да оқыту көлемі нақты білім беру бағдарламасы бойынша жалпы сағаттардың 20%-нан (48 кредит) аспауы керек, басқа ЖОО-да бұл пән 4 кредит (108 сағат) болуы мүмкін.

Қазақстанда бейресми білім беруді жүзеге асырудың осы кезеңінде бірқатар шешілмеген мәселелерді атап өткен жөн: бейресми білім беру ұйымдары, нысандары мен нәтижелері бойынша бірыңғай статистикалық негіздің жоқтығы; оқу процесін құқықтық және нормативтік қамтамасыз етілуінің әлсіздігі; елдегі барлық білім беру ұйымдары үшін бейресми оқыту нәтижелерін танудың жетілмеген жүйесі.

ӘДЕБИЕТ

[1] . Бирюкова И. К. Неформальное образование: понятие и сущность //Известия ВГПУ. – 2012. – №10. – С.3.

[2] . Nanda R. Issues and challenges for Non Formal Education. A case study of Indira Gandhi National open University (IGNOU). With Reference to J&K State // Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE. – 2003. – Volume: 4. – Number: 4. – P.1-7. Режим доступа: URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/156598>. [Дата обращения: 05.03.2023].

[3] . Акишева А.К., Кенжегулова А.С. Состояние и перспективы развития неформального образования в Республике Казахстан //The Scientific Heritage. – 2020. – № 45. – С. 60-64.

[4] . Иванова И.В. Неформальное образование инвестиции в человеческий капитал //Вестник Томского государственного университета. – 2015. – № 390. – С.5.

[5] . Affeldt F., Tolppanen S., Aksela M. and Eilks I. The potential of the non-formal educational sector for supporting chemistry learning and sustainability education for all students – a joint perspective from two cases in Finland and Germany // Chem. Educ. Res. Pract. – 2017. – № 18. – P. 13-25. Режим доступа: URL: <https://inlnk.ru/yOP2ok>. [Дата обращения: 05.04.2023].

- [6] . Как будет признаваться неформальное образование в Казахстане. - Режим доступа: URL: <https://el.kz/ru/news/news/kak-budet-priznavatsya-neformalnoe-obrazovanie-v-kazakhstan/>. [Дата обращения: 05.03.2023].
- [7] . Новосёлова О.А. Использование элементов неформального образования в деятельности учреждения дополнительного образования детей //Наука, образование и культура. – 2017. - № 6 (21). – С. 55 – 58.
- [8] . Roy Terrazas and Brenda Alvarado Non-Formal Education as a Foundation for Active Learning / Active Learning Publisher: IntechOpen. – 2021. – P.1-12. - Режим доступа: URL: https://www.researchgate.net/publication/349255623_Non-Formal_Education_as_a_Foundation_for_Active_Learning. [Дата обращения: 15.03.2023].
- [9] . Kalenda J. Development of non-formal adult education in the Czech Republic / Procedia - Social and Behavioral Sciences. – 2015. – P. 1077–1084. Режим доступа: URL: <https://inlnk.ru/20YMzN>. [Дата обращения: 23.03.2023].
- [10] . Lischewski J., Seeber S., Wuttke E. and Rosemann T. What Influences Participation in Non-formal and Informal Modes of Continuous Vocational Education and Training? An Analysis of Individual and Institutional Influencing Factors // Front. Psychol., Sec. Educational Psychology. – 2020. Режим доступа: URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.534485/full>. [Дата обращения: 17.03.2023].
- [11] . Souto-Otero M. Validation of non-formal and informal learning in formal education: Covert and overt /Special Issue: Validation of non-formal and informal learning: A next stage of development in Europe. – 2021. – Volume 56. – Issue 3. – P. 365-379. Режим доступа: URL: https://www.researchgate.net/publication/352932951_Validation_of_non-formal_and_informal_learning_in_formal_education_Covert_and_overt. [Дата обращения: 12.04.2023].
- [12] . Концепция обучения в течение всей жизни (непрерывное образование), утвержденная Постановлением Правительства РК от 08.07.2021 г. № 471. - Режим доступа: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/archive/docs/P2100000471/08.07.2021> [Дата обращения: 25.02.2023].
- [13] . Положение о порядке признания результатов неформального образования в НАО «ВКТУ имени Д. Серикбаев» П НАО «ВКТУ» 129-I-2022 //Усть-Каменогорск.–2022.– С.16. - Режим доступа: URL: https://www.do.ektu.kz/laws/smk/P_NAO_EKTU129-I-2022.pdf. [Дата обращения: 25.02.2023].
- [14] . Кичерова М.Н., Зюбан Е. В., Муслимова Е. О. Неформальное образование: международный опыт признания компетенций Вопросы образования / Educational Studies Moscow. - 2020. - № 1. - С.143-144.
- [15] . Правила признания организаций, представляющих неформальное образование, и формирование перечня признанных организаций, представляющих неформальное образование» № 537 от 4 октября 2018 года. - Режим доступа: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017591>. [Дата обращения: 15.03.2023].

REFERENCES

- [1] Biryukova I. K. Neformal'noye obrazovaniye: ponyatiye i sushchnost' (Non-formal education: concept and essence) //Izvestiya VGPU. – 2012. – №10. – S. 3. [in Rus.]
- [2] Nanda R. Issues and challenges for Non Formal Education. A case study of Indira Gandhi National open University (IGNOU). With Reference to J&K State //Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE. – 2003. – Volume: 4. – Number: 4. – P.1-7. Режим доступа: URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/156598>. [Дата обращения: 05.03.2023].
- [3] Akisheva A.K., Kenzhegulova A.S. Sostoyaniye i perspektivy razvitiya neformal'nogo obrazovaniya v Pespublikе Kazakhstan (State and prospects for the development of non-formal education in the Republic of Kazakhstan) // The Scientific Heritage. – 2020. – №45. – S. 60-64. [in Rus.].
- [4] Ivanova I.V. Neformal'noye obrazovaniye investitsiy v chelovecheskiy kapital (Non-formal education investment in human capital) // Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2015. – № 390. - S. 5. [in Rus.].
- [5] Affeldt F., Tolppanen S., Aksela M. and Eilks I. The potential of the non-formal educational sector for supporting chemistry learning and sustainability education for all students – a joint perspective from two cases in Finland and Germany // Chem. Educ. Res. Pract. – 2017. – № 18. – P. 13-25. Rezhim dostupa: URL: <https://inlnk.ru/yOP2ok>. [Data obrashcheniya: 05.04.2023].
- [6] Kak budet priznavat'sya neformal'noye obrazovaniye v Kazakhstane (How will non-formal education be recognized in Kazakhstan?). Rezhim dostupa: URL: <https://el.kz/ru/news/news/kak-budet-priznavatsya-neformalnoe-obrazovanie-v-kazakhstane/> [Data obrashcheniya: 05.03.2023]. [in Rus.].
- [7] Novosolova O.A. Ispol'zovaniye elementov neformal'nogo obrazovaniya v deyatelnosti uchrezhdeniya dopolnitel'nogo obrazovaniya detey (The use of elements of non-formal education in the activities of institutions of additional education for children) // Nauka, obrazovaniye i kul'tura. – 2017. - № 6 (21). – S. 55 – 58. [in Rus.].
- [8] Roy Terrazas and Brenda Alvarado Non-Formal Education as a Foundation for Active Learning / Active Learning Publisher: IntechOpen. – 2021. – P.1-12. Rezhim dostupa: URL: https://www.researchgate.net/publication/349255623_Non-Formal_Education_as_a_Foundation_for_Active_Learning. [Data obrashcheniya: 15.03.2023].
- [9] Kalenda J. Development of non-formal adult education in the Czech Republic / Procedia - Social and Behavioral Sciences. – 2015. – P. 1077–1084. Rezhim dostupa: URL: <https://inlnk.ru/20YMzN>. [Data obrashcheniya: 23.03.2023].
- [10] Lischewski J., Seeber S., Wuttke E. and Rosemann T. What Influences Participation in Non-formal and Informal Modes of Continuous Vocational Education and Training? An Analysis of Individual and Institutional Influencing Factors // Front. Psychol., Sec. Educational Psychology. – 2020. Rezhim dostupa: URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.534485/full>. [Data obrashcheniya: 17.03.2023].
- [11] Souto-Otero M. Validation of non-formal and informal learning in formal education: Covert and overt /Special Issue: Validation of non-formal and

informal learning: A next stage of development in Europe. – 2021. – Volume 56. – Issue 3. – P. 365-379. Rezhim dostupa: URL: https://www.researchgate.net/publication/352932951_Validation_of_non-formal_and_informal_learning_in_formal_education_Covert_and_overt. [Data obrashcheniya: 12.04.2023].

[12] Kontsepsiya obucheniya v techeniye vsey zhizni (nepreryvnoye obrazovaniye), utverzhdannaya Postanovleniyem Pravitel'stva Respubliki Kazakhstan ot 08.07.2021 g. № 471 (The concept of lifelong learning (continuing education), approved by Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated 07/08/2021 No. 471). Rezhim dostupa: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/archive/docs/P2100000471/08.07.2021> [Data obrashcheniya: 25.02.2023].

[13] Polozheniye o poryadke priznaniya rezul'tatov neformal'nogo obrazovaniya v NAO «VKTU imeni D. Serikbayev» P NAO «VKTU» 129-I-2022 (Regulations on the procedure for recognizing the results of non-formal education in NJSC "VKTU named after D. Serikbaev" P NJSC "VKTU" 129-I-2022) //Ust'-Kamenogorsk. – 2022. – S.16. - Rezhim dostupa: URL: https://www.do.ektu.kz/laws/smk/P_NAO_EKTU129-I-2022.pdf. [Data obrashcheniya: 25.02.2023] [in Rus.].

[14] Kicherova M.N., Zyuban Ye. V., Muslimova Ye. O. Neformal'noye obrazovaniye: mezhdunarodnyy opyt priznaniya kompetentsiy Voprosy obrazovaniya (Non-formal education: international experience in recognizing competencies. Issues of education) / Educational Studies Moscow. - 2020. - № 1. - S.143-144. [in Rus.].

[15] Pravila priznaniya organizatsiy, predstavlyayushchikh neformal'noye obrazovaniye, i formirovaniye perechnya priznannykh organizatsiy, predstavlyayushchikh neformal'noye obrazovaniye» № 537 ot 4 oktyabrya 2018 goda (Rules for the recognition of organizations representing non-formal education and the formation of a list of recognized organizations representing non-formal education" No. 537 of October 4, 2018). Rezhim dostupa: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800017591>. [Data obrashcheniya: 03.15.2023]. [in Rus.].

НЕФОРМАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В ВУЗАХ КАЗАХСТАНА: ПРАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

*Сарсембаева А.А.¹, Сурова Д.С.², Хасенова Л.Н.³, Токтаргалиева К.М.⁴

¹к.п.н., доцент, Восточно-Казахстанский технический университет
им.Д.Серикбаева, Усть-Каменогорск, Казахстан
e-mail: araily@mail.ru

²к.ф.н., Восточно-Казахстанский технический университет
им.Д.Серикбаева, Усть-Каменогорск, Казахстан
e-mail: dasha_surova@mail.ru

³магистр, Восточно-Казахстанский технический университет
им.Д.Серикбаева, Усть-Каменогорск, Казахстан
e-mail: kln1221@mail.ru

⁴магистр, Восточно-Казахстанский технический университет
им.Д.Серикбаева, Усть-Каменогорск, Казахстан
e-mail: toktargaliyeva@gmail.com

Аннотация. Цель данной статьи состоит в раскрытии актуальной проблемы реализации неформального образования в вузах Казахстана и путей его внедрения в системе «студент – университет – внешняя среда». Научно-практическая значимость статьи заключается в акцентировании внимания представителей академической среды на неформальном образовании как на образовании, реализующем принципы личностного развития, актуализации востребованных профессиональных компетенций и эффективной адаптации к запросам общества. Одной из острых проблем современного образования является проблема формирования образовательной среды, основанной на процессно-ориентированных подходах и контекстуальных условиях в подготовке специалиста к будущей профессиональной деятельности. Данные задачи обусловили необходимость сравнительного анализа национальных систем признания компетенций, полученных в неформальном образовании, что позволяет определить различные подходы к пониманию сущности неформального образования и его основных задач. В работе сделан обзор основополагающих документов, разработанных на государственном уровне, и представлена нормативно-правовая база неформального образования в вузах Казахстана. Авторами освещены предпосылки для развития обучения в течение всей жизни в Казахстане и факторы, сдерживающие развитие неформального образования. Научная значимость и практическая ценность статьи состоит в представлении возможных путей решения данного вопроса: предлагается перечень документов для успешной реализации обучения в течение всей жизни; определяются требования для качественной валидации результатов обучения, полученных в форме неформального образования; даются некоторые практические рекомендации для вузов Казахстана в этом направлении.

Ключевые слова: Концепция непрерывного обучения, непрерывное образование, неформальное образование, результат обучения, компетенция, валидация неформального образования, перезачет результатов обучения, образовательная программа

NON-FORMAL EDUCATION IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF KAZAKHSTAN: PRACTICAL ASPECT

*Sarsembaeva A.A.¹, Surova D.S.², Khasenova L.N.³, Toktargaliyeva K.M.⁴

¹с.п.с., associate professor, D. Serikbaev East Kazakhstan Technical University, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan
e-mail: araily@mail.ru

²с.Phil.s, D. Serikbaev East Kazakhstan Technical University, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan
e-mail: dasha_surova@mail.ru

³master, D. Serikbaev East Kazakhstan Technical University, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan
e-mail: kln1221@mail.ru

⁴ master, D. Serikbaev East Kazakhstan Technical University, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan
e-mail: toktargaliyeva@gmail.com

Abstract. The purpose of this article is to reveal current problems of the implementation of non-formal education in universities of Kazakhstan and ways of its development in the “student – university – external environment” system. The scientific and practical significance of the article lies in the emphasis of representatives of the academic environment on non-formal education as education implementing the principles of personal development, the actualization of popular professional competencies and effective adaptation to the needs of society. One of the pressing problems of modern education is the problem of creating an educational environment

based on procedural approaches and contextual conditions for preparing a specialist for future professional activity. These tasks have necessitated a comparative analysis of national systems for recognizing competencies acquired in non-formal education, which makes it possible to identify different approaches to understanding the essence of non-formal education and its main objectives. The work provides an overview of the fundamental documents developed at the state level and presents the regulatory framework for non-formal education in universities in Kazakhstan. The authors highlight the prerequisites for the development of lifelong learning in Kazakhstan and the factors hindering the development of non-formal education. The scientific significance and practical value of the article lies in the presentation of possible ways to solve this issue: a list of documents is proposed for the successful implementation of lifelong learning; the requirements for high-quality validation of learning outcomes obtained in the form of non-formal education are determined; some practical recommendations are given for universities of Kazakhstan in this direction.

Keywords: The concept of lifelong learning, lifelong learning, non-formal education, learning outcomes, competence, validation of non-formal education, transfer of learning outcomes, degree program

Статья поступила 23.08.2023